

< AJALOOMUUSEUM >	KOGUMISPÕHIMÕTTED	Version nr 1 Dokumendi nr 1-1/ 166
Koostas Ann Aaresild	Kinnitas Jaanus Rohumaa	Kinnitamise kp 31.07.2023

Sisukord

1. Sissejuhatus	2
1.1 SA Eesti Ajaloomuuseumi missioon ja visioon.....	2
1.2. Muuseumi ajalugu	2
1.2.1 Eesti Ajaloomuuseum	2
1.2.2 Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum	3
1.3. Sihtasutuse struktuur ja toimemehhanismid	3
1.4 Muuseumi tegevust reguleerivad ja mõjutavad õigusaktid ja strateegilised dokumendid	3
1.5. Muuseumi koostöövõrgustik	4
2. Muuseumikogu täiendamise põhimõtted	4
2.1. Kogumise eesmärk.....	4
2.2. Kokkupuutekohad ja koostöö samas ainevaldkonnas tegutsevate muuseumidega.....	5
3. Kogud ja nende täiendamine.....	5
3.1. Eesti Ajaloomuuseumi kogud (AM)	5
3.1.1 Arheoloogiakogu – A.....	5
3.1.2 Numismaatikakogu – M.....	6
3.1.3 Pitsatite ja pitserite kogu – P.....	7
3.1.4 Relvakogu – R.....	8
3.1.5 Kultuurilooline kogu – K.....	8
3.1.6 Tekstiilikogu – TE	9
3.1.7 Tarbekunsti, võõretnoloogia ja rinnaamärkide kogu – PK	10
3.1.8 Etnograafiakogu – E	11
3.1.9 Mööblikogu – Mb.....	12
3.1.10 Kujutav kunst – G.....	12
3.1.11 Fotokogu – F, N, Dg.....	13
3.1.12 Dokumentaalmaterjalide kogu – D.....	14
3.1.13 Filmimuuseumi kogu.....	15
3.1.14 Trükiste kogu	15
3.2. Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi kogu (ETMM)	16
3.2.1 Muusika käsikogu – M	16
3.2.2 Muusikaorganisatsioonid – Mo	16
3.2.3 Muusikainstrumendid – Mi.....	17
3.2.4 Helikandjate kogu – Hp.....	17
3.2.5 Teatri arhiivkogu – T	18
3.2.6 Ajalooline kogu – Aj	18
3.2.7 Kunstikogu	19
3.2.8 Fotokogu	21
3.2.9 Rahakogu – R	22
3.2.10 Arhiivraamatukogu – Ar.....	23

◀ AJALOOMUUSEUM ▶	KOGUMISPÕHIMÕTTED	Version nr 1 Dokumendi nr 1-1/ 166
Koostas Ann Aaresild	Kinnitas Jaanus Rohumaa	Kinnitamise kp 31.07.2023

1. Sissejuhatus

1.1. SA Eesti Ajaloomuuseumi missioon ja visioon

Eesti Ajaloomuuseum avardab inimeste maailmapilti ja väärtustab Eesti maa, riigi ning rahva aja- ja kultuurilugu. Eesti Ajaloomuuseum on avatud vabale ja sallivale ühiskonnale oluliste teemade mõtestaja, nende käivitaja ning hinnatud suunaseadja. On Eesti üks tuntumaid muuseume ning Tallinna külastajate eelistatuim sihtkoht, mitmekülgne ja kõrgetasemeline ajaloo uurimise keskus. (Sihtasutusi arengukava 2022–2025)

1.2. Muuseumi ajalugu

Sihtasutus Eesti Ajaloomuuseum (edaspidi sihtasutus) on loodud 2019. aastal Eesti Ajaloomuuseumi (edaspidi AM) ning Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi (edaspidi ETMM) ühendamise tulemusena.

1.2.1 Eesti Ajaloomuuseum

Eestimaa Kirjanduse Ühing alustas juba 1842. aastal esemete kogumist eesmärgiga luua muuseum. 19. veebruaril 1864 loodigi olemasolevate kogude põhjal Eestimaa Provintsiaalmuuseum, kuhu liideti aja jooksul ka mitmeid erakollektsioone nagu Johann VIII Burchardile kuulunud Mon Faible, K. E. v Baeri kollektsioon. Provintsiaalmuuseumi esimesed museaalid jagunesid kolme suurema kogu vahel: muinsused (ürikud, antikviteedid, pitserid, mündid), kunstiesemed ja looduslooline kogu.

Muuseumikogu peamised koostamis- ja täiendamiseviisid olid annetused ja kampaaniad, näiteks 1867. aastal Moskvast toimunud ülevenemaalise etnograafianäituse ettevalmistamiseks. Vastloodud muuseumil puudusid esialgu ruumid kogude hoidmiseks, enamikku esemeid eksponeeriti Kanuti gildi hoones (Pikk 20, Tallinn) avatud näitusel. 1875. aastal ilmus esimene kogude kataloog, mille koostas G. J. von Hansen. Pärast Toompeal, Kohtu 6 asuva kinnistu ostmist 1911. aastal sai Provintsiaalmuuseum paremad tingimused nii kogudele kui ka näitustegevuseks. Muuseumist kujunes Eestimaa kubermangu tähtsaim mäluasutus ning Tallinna kultuurielu olulisemaid keskusi.

Eesti Vabariigi ajal baltisakslaste loodud muuseumi tähtsus vähenes, sellega seoses aeglustus ka muuseumi tulme. Siiski mõisteti baltisaksa taustaga kollektsioonide, arhiivi ja raamatukogu suurt väärtust ja teaduspotsentiaali. Pärast Eesti inkorporeerimist Nõukogude Liidu koosseisu aastal 1940 Provintsiaalmuuseum riigistati ja selle baasil loodi Eesti NSV Riiklik Ajaloomuuseum. Muuseumikoguga liideti Sõjamuuseumi, Politsei- ja veel mõne väiksema muuseumi kogusid või üksikesemeid. Ideoloogilistel põhjustel hävitati või arvati kogust välja ligi 200 000 eset. Provintsiaalmuuseumi looduskogude põhjal moodustati Eesti NSV Loodusmuuseum. Teise maailmasõja järel anti muuseumile üle Õpetatud Eesti Seltsi materjalid ning museaale Postimuuseumist, Kirjandusmuuseumist ja Eesti Rahva Muuseumist.

1952. aastal kolis muuseum Suurgildi hoonesse Pikk tn 17, mille keldrikorrusele rajati hoidlaruumid. Nõukogude perioodil 1940–1991 on kogusid erinevatel põhjustel ümberstruktureeritud, lüües lahku foto- ja negatiivikogu ning kultuuriloolise kogu, mille tulemusel on tekkinud mõningane segadus kogude tähistega. Eriti avaldub see kultuuriloolisest kogust eraldatud tarbekunsti, võõretnoloogia ja rinnamärkide kogudes. 1961. aastal loovutati TA Ajaloo Instituudile 88 861 münti ja 117 hõbeeset. Seoses Maarjamäe lossikompleksi andmisega Ajaloomuuseumi käsutusse 1975. aastal ja plaaniga seal avada Revolutsioonimuuseum algas kogude aktiivsem täiendamine nõukogudeaegsete arhiivide ja esemetega. Kõrvalhoonetest osa kohandati hoidlateks. 1989. aastal nimetati muuseum ümber Eesti Ajaloomuuseumiks.

2006. aastal loodi Eesti Ajaloomuuseumi juurde Eesti Filmimuuseum. Suurgildi hoone renoveerimisega aastatel 2007–2011 koliti seal olevad kogud Maarjamäele või ajutisele rendipinnale. Pärast uue hoidlahoone valmimist aastal 2018 koliti Maarjamäele ka Lai tn 14 asunud kogud. Alates 2014. aastast on Ajaloomuuseum lähtunud kogude täiendamisel iga viie aasta tagant uuendatavast kogumispõhimõtete dokumendist.

< AJALOOMUUSEUM >	KOGUMISPÕHIMÕTTED	Version nr 1 Dokumendi nr 1-1/ 166
Koostas Ann Aaresild	Kinnitas Jaanus Rohumaa	Kinnitamise kp 31.07.2023

1.2.2 Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum

Pärast helilooja ja organist Peeter Süda surma aastal 1920 toodi vanavara ja pärimusmuusika koguja August Pulsti algatusel Peeter Süda helitööde ja noodikogu pärand Tallinna Eesti Muuseumi juurde Kadrioru lossis, kus see 1926. aastani Peeter Süda toa nime all asus.

Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum sai ametlikult alguse 1924. aastal, mil registreeriti Peeter Süda Mälestuse Jäädvustamise Ühing. Süda pärandi koondamise ja korrastamise kõrval hakati 1929. aastast koguma kõikide eesti heliloojate ja muusikategelaste materjale ning 1931. aastal nimetati asutus Muusikamuuseumi Ühinguks. 1933. aastal koliti lõplikult Tallinna Konservatooriumi Assauwe torni, mille ukse avati pidulikult 1. märtsil 1934. aastal külastajatele.

Teatriajaloo talletamise lugu algab 1934. aastast, mil Albert Üksip, Leo Kalmet, Andres Särev, Eduard Reining ja Heino Vaks löid Teatrimuuseumi Ühingu eesmärgiga koguda teatriga seotud materjale. Esialgu hoiti neid Toompeal asuva Aleksander Nevski katedraali keldris. Eesti okupeerimise järel 1941. aastal liideti Muusika- ja Teatrimuuseumi ühingu kogud ning asutati riikliku keskmuseumina Teatri- ja Muusikamuuseum. 1982. aastal avati Tina tn 23, kus aastatel 1937–1980 elasid abikaasad Andres ja Anna Särev, uus filiaal: Andres Särevi Kortermuuseum.

Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum kogub Eesti teatri ja muusika pärandit, sealhulgas nii isikute kui ka organisatsioonidega seotud materjale.

1.3. Sihtasutuse struktuur ja toimetehhanismid

Sihtasutus on riigi loodud muuseum muuseumiseaduse tähenduses. Sihtasutuse hoonestik asub Tallinnas aadressidel Pikk 17, Lai 14 ja Maarjamäe suvemõisa alal Pirita tee 56, Müürivahe 12 ja Tina 23–13.

Sihtasutuse põhiülesanded ja struktuur lähtuvad põhimäärusest (vastu võetud 21.01.2019).

Kogude täiendamise, uurimise ja kättesaadavaks tegemisega tegelevad peamiselt teadus- ja kogude osakonnad, kus kokku töötab 24 inimest, kellest 19 on otseselt seotud tööga kogudes.

Sihtasutuse hallatav muuseumikogu asub Tallinnas erinevates hoonetes: Maarjamäe lossi kompleksis Pirita tee 62–74, Müürivahe 12 (näitused ja ETMM arhiiv- ja fotokogud, raamatukogu), Särevi Teatritoas aadressil Tina 23–13, Hoiuraamatukogus aadressil Suur-Sõjamäe 44b (ETMM hoidlaruumid).

1.4 Muuseumi tegevust reguleerivad ja mõjutavad õigusaktid ja strateegilised dokumendid

Seadused

Muuseumi tegutsemisele ja kogude korraldamisele annab aluse muuseumiseadus¹. Museaalide avalikuks tegemisel ja info jagamisel jälgitakse autoriõiguse seadust², avaliku teabe seadust³ ning isikuandmete kaitse seadust⁴. Arheoloogiliste esemete kogumisel arvestatakse muinsuskaitse seadusega⁵, mille kohaselt on leiud leidmise hetkest riigi omand ja riik otsustab Muinsuskaitseametiga vahendusel nende säilimise või võõrandamise. Tulirelvade hoiustamist reguleerib relvaseadus⁶. Trükisekogu täiendamisel lähtume säilituseksemplari seadusest⁷.

Määrused

¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072013001?leiaKehtiv>

² <https://www.riigiteataja.ee/akt/104012021020?leiaKehtiv>

³ <https://www.riigiteataja.ee/akt/122032011010?leiaKehtiv>

⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/104012019011>

⁵ <https://www.riigiteataja.ee/akt/119032019013?leiaKehtiv>

⁶ <https://www.riigiteataja.ee/akt/103072020004?leiaKehtiv>

⁷ <https://www.riigiteataja.ee/akt/107072016001>

◀ AJALOOMUUSEUM ▶	KOGUMISPÕHIMÕTTED	Version nr 1 Dokumendi nr 1-1/ 166
Koostas Ann Aaresild	Kinnitas Jaanus Rohumaa	Kinnitamise kp 31.07.2023

Muuseumikogu korraldamisel lähtutakse Kultuuriministeeriumi välja töötatud määrustest: Muuseumikogu täiendamise ja kultuuriväärtusega asja muuseumisse hoiule võtmise kord⁸; Museaali ja muuseumisse kauemaks kui aastaks hoiule võetud asja märgistamise ja säilitamise kord⁹; Muuseumide andmekogu asutamine ja põhimäärus¹⁰; Kultuuriministeeriumi hallatavaks riigiasutuseks oleva riigimuuseumi põhitegevusega seotud tasuliste teenuste loetelu¹¹; Muuseumi relvakollektsiooni käitlemise ning relvakollektsiooni kuuluvate relvade ja laskemoona üle arvestuse pidamise kord¹².

Muud strateegilised dokumendid

Sihtasutuse arengu- ja tegevuskava; ICOMi eetikakoodeks; „Kultuuripärandi digiteerimine 2018–2023“.

1.5. Muuseumi koostöövõrgustik

Sihtasutus teeb koostööd kõigi Eesti muuseumidega. Samuti on muuseumile oluline avatus ja kogude täiendamisel koostöö valdkonnas tegutsevate institutsioonide, erialaliitude ja üksikisikutega.

Muuseumitrendide ja professionaalsuse tõstmisega seoses tehakse koostööd järgmiste ühingutega:

MTÜ Eesti Muuseumiühing

Loodud 1988. aastal väärtustamaks kultuuripärandi säilitamise ja kaitsmisega tegelevate professionaalide tööd muuseumides. Oluline muuseumi mõjutavate trendide tutvustajana ja koolituste läbiviijana.

MTÜ Eesti Konservatorite Ühing

Koondab erinevates muuseumides, arhiivides, raamatukogudes ja eraettevõtetes töötavaid konservaatoreid, restauraatoreid, säilitusspetsialiste ja vastavate erialade õppejõude. Sihtasutuses töötavatele konservatoritele loob ühing võimaluse laiemaks erialaseks kompetentsiks ja suhtluseks kolleegidega.

ICOM Eesti Rahvuskomitee

Asutati 1992. aastal Rahvusvahelise Muuseumide Nõukogu ICOM (International Council of Museums) juurde. Oluline muuseumi mõjutavate trendide tutvustaja ja spetsialistide rahvusvaheliste koostöövõrgustike loojana.

2. Muuseumikogu täiendamise põhimõtted

2.1. Kogumise eesmärk

Sihtasutus kogub ja säilitab vastavalt missioonile ja visioonile Eesti rahva, maa ja riigi ajaloo ja kultuuriloo seotud esemelisi ja dokumentaalseid materjale, mis aitavad luua ja täiendada ajaloo ja kultuuriloolist narratiivi. Kogumistegevuse eesmärk on säilitada valdkonna olulisi hetki nii, et muuseumis säilitatav pärand aitaks mõista ja tutvustada aja- ja kultuurilugu ning olla allikabaasiks teaduslikule uurimisele. Kogutakse esemelisi ja arhiivimaterjale, mis on seotud nii ühiskonnas aktiivsete või loominguliselt aktiivsete isikutega ja/või mõjukate sündmustega. Muuseumikogu ei täiene ainult retrospektiivselt, vaid kogutakse ka nüüdisajal toimuvat. Tähelepanu all on riiklikud ja kogukondlikud sündmused. Oluline on ka majandus- ja tööstuspärandi ning nüüdisaegsete ettevõtete materjalide kogumine. Sihtasutus arvestab teiste muuseumide ajalooliselt välja kujunenud kogude spetsiifika ja kogumispõhimõtetega, mistõttu mõningaid kattuvaid teemasid kogutakse

⁸ <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072013068?leiaKehtiv>

⁹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072013069?leiaKehtiv>

¹⁰ <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072013070?leiaKehtiv>

¹¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/108112016012?leiaKehtiv>

¹² <https://www.riigiteataja.ee/akt/124072020006>

< AJALOOMUUSEUM >	KOGUMISPÕHIMÕTTED	Version nr 1 Dokumendi nr 1-1/ 166
Koostas Ann Aaresild	Kinnitas Jaanus Rohumaa	Kinnitamise kp 31.07.2023

skemaatilisemalt. Sihtasutus väldib kogude dubleerimist teiste Eesti muuseumidega. Kogumisel lähtutakse kolmest põhimõttest:

Kogutakse lugusid

Kogude täiendamisel eelistatakse hästi legendeeritud materjale. Kogumistöö eesmärk on leida objekte, mis kajastavad üksikindiviidi või sotsiaalse rühma lugu mingis konkreetses Eesti ajalooga seotud sündmuses.

Olulised on seosed

Kogutud materjal peab peegeldama ajaloosündmustes osalenud või neist mõjutatud inimeste võimalikult suurt skaalat. Kogutud materjal peab looma kontekstuaalsed seosed inimtegevuse, ideede arengu ning aja ja ruumi vahel.

Kogutud esemed on representatiivsed

Kogutud esemed peavad võimaldama luua sildu tänapäeva ja mineviku vahel ning olema olulised Eesti riigi ja inimese elu kajastamiseks tuleviku vajadusest lähtuvalt.

2.2. Kokkupuutekohad ja koostöö samas ainevaldkonnas tegutsevate muuseumidega

Eesti Rahva Muuseumi (ERM) põhiülesanne on eesti, soome-ugri ja põhjarahvaste, samuti Eestis elavate rahvusgruppide ja naaberrahvaste kultuuri kajastava materjali kogumine, säilitamine, uurimine ning vahendamine hariduslikel, teaduslikel ja elamuslikel eesmärkidel. ERM kogub kultuuri arengut iseloomustavat materjali nii eestlastelt, soome-ugri ja põhjarahvastelt kui ka Eestis elavatelt rahvusgruppide ja naaberrahvastelt¹³.

Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi põhiülesanne on Eesti tarbekunsti ja disaini ning sellega seotud materjali kogumine, säilitamine, uurimine ning vahendamine hariduslikel, teaduslikel ja elamuslikel eesmärkidel. ETDM kogub Eesti professionaalset unikaaltarbekunsti, toote- ja unikaaldisaini ning sellega seotud materjali¹⁴.

Eesti Sõjamuuseum – Kindral Laidoneri Muuseum on kultuuri ja sõjaajaloo uurimiskeskus, mis kogub, säilitab, uurib, vahendab ning eksponeerib Eesti sõjaajalooga ja kaasaegse Eesti Vabariigi relvajõududega seotud materjale teaduslikel ja hariduslikel eesmärkidel. Muuseumi eesmärk on Eesti sõjaajalooliste materjalide ja mälestuste kogumine¹⁵.

Eesti Panga Muuseum on Eesti Panga juures asuv muuseum, mis kogub alates 1918. aastast pärinevaid materjale ning tutvustab panga ajalugu ja Eesti Vabariigis käibel olevaid ja olnud maksevahendeid.

3. Kogud ja nende täiendamine

Sihtasutuse loomisega ei liidetud kogusid. Kogumine jätkub Ajaloomuuseumi kogudesse (tähis AM) ning Teatri- ja Muusikamuuseumi kogudesse (tähis ETMM).

3.1. Eesti Ajaloomuuseumi kogud (AM)

3.1.1 Arheoloogiakogu – A

Mõisnike ja pastorite annetustest kasvanud arheoloogiakogu hakati täiendama süstemaatilistel arheoloogilistel kaevamistel saadud leidudega juba 1895. aastast alates. Peamine uurimistöö tehti Põhja-Eesti, eriti Harjumaa muististel. Alates 1967. aastast muutusid sõltuvalt muuseumi teaduri teadushuvist prioriteetseteks arheoloogilised uuringud Lääne-Eesti kalmetel. Arheoloogiakogu suurema osa moodustabki Lääne-Eesti kalmete ja Lihula keskaegse aleviku ning piiskopilinnuse

¹³ ERMi põhimäärus

¹⁴ ETDMi põhimäärus

¹⁵ ESMi põhimäärus

< AJALOOMUUSEUM >	KOGUMISPÕHIMÕTTED	Version nr 1 Dokumendi nr 1-1/ 166
Koostas Ann Aaresild	Kinnitas Jaanus Rohumaa	Kinnitamise kp 31.07.2023

kaevamiste leiumaterjal. Geograafiliselt pärineb enamik arheoloogiakogu leidudest Põhja- ja Lääne-Eesti aladelt, kuid kogus on arheoloogilisi leide igast Eesti maakonnast. Väljastpoolt riigipiire on arheoloogiakogus juhuleide Lätist, Venemaa, Kõrgõzstanist, Armeenias, Saksamaalt, Šveitsist, Taanist, Norrast, Prantsusmaalt.

Praegune seis

Kogusse kuuluvad kivist, luust, savist, pronksist, rauast ja hõbedast esemed alates kiviajast kuni uusajani. Arheoloogiakogus arvel olevad museaalid katavad kõiki esiajaloo perioode. Vanimad esemed Eesti alalt on Pulli asulakohalt leitud tulekivinukleus ja Kunda Lammasmäe esimesed luuleiud. Kõige paremini on kaetud viikingiaeg ja varakeskaeg ning tänu Lihula kaevamismaterjalile ka keskaeg. Kivi- ja varasema rauaaja materjali on napimalt, tegu on paari kaevamiskollektsiooni ning üksikute juhuleidudega. Sõltuvalt muuseumi ajaloo kogus ka esemeid, mis ei kuulu Eesti esiajaloo konteksti, nt muuseumi vanim ese, paleoliitikumi Acheuli kultuuri dateeritud pihukirves, mis on leitud Prantsusmaalt Somme'i lähedalt, kuid peegeldab omaaegset antikvarismi ja muuseumi kaastöövõrgustikku.

Kasutus

Kogu on suure teadusväärtusega uurimisallikas erineva tasemega uurijatele alates gümnaasiumiastme uurimistöödest ja üliõpilastöödest kuni erialaspetsialistide monograafiliste teadustöödeni. Kogu kasutatakse taaskehastumis- ja folkloorsete sugemetega liikumistega seotud koopiaesemete valmistamise allikana.

Edasine töö

Arheoloogiakogu täiendatakse vastavalt arheoloogiapärandi kaitse Euroopa konventsiooni põhimõtetele, Muinsuskaitseametiga tehtavale koostööle ning muuseumi teadlaste uurimisprioriteetidele. Geograafiliste piiranguteta kogutakse Eestist leitud arheoloogilist materjali, prioriteetsena lähtuvalt muuseumi teadur-kuraatorist Läänemaaga seotud materjale ning lähtuvalt teadusstrateegiast muinasaja ja keskaja materiaalse kultuuriga seotud materjale. Kogu täienemine põhineb peamiselt muuseumi teadurite ning teiste Läänemaal kaevavate arheoloogide korraldatud arheoloogiliste kaevamiste leidude omandamisega. Juhu- ja detektoristide leidude puhul toimub arheoloogiakogu täiendamine koostöös Muinsuskaitseametiga. Arheoloogiakogusse võetakse vastu kaevamiste tervikkollektsioone, sest iga arheoloogiline leiukogu on dokumentatsiooniga seotud tervik ja kuulub sellisena ka säilitamisele.

3.1.2 Numismaatikakogu – M

Numismaatikakogu on üks muuseumi vanematest kogudest, mis sai alguse vahetult pärast Eestimaa Kirjandusühingu asutamist 1942. aastal. Teise maailmasõja ajal sai kogu tugeva tagasilöögi, kui 1944. aastal läks kaduma valdav osa muuseumi viikingiaegsetest mündiaaretest, aga samuti süstemaatilise kogust, mille väärtuslikuma osa moodustasid Liivimaa keskaegsed mündid. Seoses Õpetatud Eesti Seltsi kogude liitmisega aastal 1950 sai mündikogu Eesti suurimaks ja jäi selleks kuni kogu väärtuslikuma osa üleandmiseni Eesti NSV TA Ajaloo Instituudile 1960. aastal. Ajaloomuuseumi jäid vaid pärast 1710. aastat vermitud rahad kui teaduse jaoks väärtusetud. Järgnevate aastate jooksul õnnestus mündikogu taas oluliselt täiendada. Alates 1970. aastatest on lisandunud kogusse muinasaja lõpu, keskaegseid ning uusaegseid aarde- ja mündileide. Kogu sisaldab ka uusima aja materjali, nt Vene mündide kollektsioon.

Praegune seis

Numismaatikakogusse kuuluvad mündid, paberrahad ja medalid muinasaja lõpust kuni tänapäevani. Medalikollektsioonis on hästi esindatud Eesti medalid nii Teise maailmasõja eelsest kui ka järgsest perioodist. Numismaatikakogu kolmas koostisosa on paberrahad, mille seast väärtuslikumad on 18.–

◀ AJALOOMUUSEUM ▶	KOGUMISPÕHIMÕTTED	Version nr 1 Dokumendi nr 1-1/ 166
Koostas Ann Aaresild	Kinnitas Jaanus Rohumaa	Kinnitamise kp 31.07.2023

19. sajandi Vene jt riikide kupüürid. Haruldasi ja hinnalisi eksemplare leidub ka Eesti Vabariigi paberrahade seast.

Kasutus

Numismaatikakogu materjal on enim publitseeritud esemed Ajaloomuuseumis. Kogu on uurimisallikas erineva tasemega uurijatele alates üliõpilastöödest kuni monograafiliste uurimusteni. Kogu suurim juurdekasv tuleneb AMi teadurite koostööst Muinsuskaitseametiga. Kogu kasutatakse aktiivselt muuseumisiselt ja teiste muuseumide näitustel.

Edasine töö

Kogumistegevus keskendub omariikluse eelsele rahandusajaloole. Varasema perioodi materjali kogutakse vastavalt arheoloogiapärandi kaitse Euroopa konventsiooni põhimõtetele ja koostööle Muinsuskaitseametiga. Kogu täiendamise aluseks on ka teadusstrateegia, mis sätestab ühe uurimisprioriteedina rahakasutamise ja rahandusajaloo ning majandus- ja tööstusajaloo. Kogumise põhimõtteks on Eesti-keskus, st kogutakse Eestis kasutatud münte, paberrahad ja väärtpabereid, samuti medaleid. Samuti kogutakse mitmesuguseid väärtpabereid, loteriipileteid, talonge jm rahanduse ajalooga seotud materjale. Varasemat perioodi kogutakse koostöös kollektsionääride jt eraisikutega. Lähiajaloo ja nüüdisajaga seonduvat kogutakse koostöös Eesti Pangaga. Medalikollektsiooni puhul on peamine eesmärk likvideerida senised lüngad, nt 19. sajandi seltside medalite osas. Teine prioriteet on tagada lähiajaloo ja tänapäeva maksevahendite esindatus kogus.

3.1.3 Pitsatite ja pitserite kogu – P

Pitsatid ja pitserid eraldati omaette koguna 1969. aastal kultuuriloolisest kogust, et tagada nende parem teaduslik läbitöötamine. Kogu on moodustatud Provintsiaalmuuseumi, Õpetatud Eesti Seltsi ja Eesti Rahva Muuseumi materjalide baasil, millele on lisandunud Teise maailmasõja järgselt laekunud materjalid. Kogu on täienenud Meremuuseumi, endise Postimuuseumi ja Eesti Vabaõhumuuseumi kogudest AMi koguga liidetud väiksemate kollektsioonidega. Vanima osa kogust moodustavad keskaegsed pitsatid, nt Taani kuninga Eerik IV Plogpennigu pitsat; kaelaskantavad varakeskaegsed ametpitsatid ning vappidega isikupitsatid. Kogu sisaldab suhteliselt täielikke kiriku-, seltside, linnade, Tartu ülikooli eri teaduskondade pitserite jms kogumeid. Kõige suurema osa moodustavad Eesti-, Liivi-, Saare- ja Kuramaa rüütelkonda kuulunud isikute pitserid. Leidub ka initsiaal- ja monogrammpitserid ja -pitsateid ning mitmesuguste tegevuse lõpetanud nõukogude asutuste pitsateid okupatsiooniajast.

Praegune seis

Kogusse kuuluvad pitsatid, pitserid, stambid ja koopiad keskajast tänapäevani. Lähiajaloost võib leida erinevate asutuste kummipitsateid ja nurgastampe, üliõpilaskorporatsioonide, klubide jms pitsereid, eri elukutsete pitsereid ja pitsateid. Eraldi võib ära märkida kohalike vabamüürlaste pitsateid ja pitsereid. Kogust ei puudu ka revolutsiooni- ja sõjaaegsed pitsatid ja nurgastambid ning töölisliikumisega seotud materjalid.

Tänapäeval on kogu täienenud Riigikantselei poolt muuseumile üle antud pitsatitega, sh endiste peaministrite ja riigisekretäride allkirjapitsatitega ning Eesti Vabariigi Valitsuse ja Riigikantselei kasutuses olnud pitsatitega.

Ühe osa kogust moodustavad Provintsiaalmuuseumi tarbeks valmistatud koopiad: metallkoopiad varakeskaegsete valitsejate ja piiskoppide pitsateist; Tallinna linna suure pitseri koopia ning tsunftide ja gildide pitserite koopiad. Burchardi kogust pärinevad peale keskaegsete pitsatite ka mõne vapi joonised.

Kasutus

Kogu on oluline baltisaksluse ja Eestis 19. sajandist tänapäevani tegutsenud institutsioonide, ühiskondlike liikumiste ja valitsusasutuste ajaloo uurimiseks. Uurijad kasutavad kogu suhteliselt harva.

◀ AJALOOMUUSEUM ▶	KOGUMISPÕHIMÕTTED	Version nr 1 Dokumendi nr 1-1/ 166
Koostas Ann Aaresild	Kinnitas Jaanus Rohumaa	Kinnitamise kp 31.07.2023

Kogu väärtus on selle võimes adekvaatselt varustada nii AMi kui ka teiste muuseumide püsi- ja temaatilisi näitusi eksponaatidega ning trükiseid illustreeriva materjaliga.

Edasine töö

AMi pitsatite ja pitserite kogu on Eestis ainulaadne. Süsteemne ajalooliste pitsatite kogumine on problemaatiline, sest neid on suhteliselt vähe säilinud. Rohkem on leida pitsereid, kuid nende kogumisel tuleb hoolikalt kontrollida, kui vajalikud nad pitseritena on, sest pitser on väärtuslik koos dokumendiga, mitte irdeksempplarina. Viimasel juhul on suurem väärtus vahapitseritel, sest need võivad olla ainueksplarid. Seetõttu täieneb kogu juhuslikult tänu annetustele või ostmisele.

Kogu vajab pidevat täiendamist käibelt kõrvaldatavate nüüdisaegsete riiklike institutsioonide pitsatitega.

3.1.4 Relvakogu – R

Relvakogu on üks rikkalikumaid ajalooliste relvade kogusid Eestis. Jõudsasti täienenud pärast Teist maailmasõda mil lisandusid Provintsiaalmuuseumi relvakogusse sõja ajal osaliselt hävinud Eesti Rahva Muuseumi relvakogu ja Eesti Sõjamuuseumi kollektsiooni jäänused.

Relvakogu väärtuslikumad ja originaalsemad esemed on 16.–17. sajandi turviste ja kiivrite kollektsioon ning jahipüsside kollektsioon 17.–20. sajandist. Samuti on hästi esindatud 19. sajandi teise poole armeerelvad – alates Dreyse'i süütenõelpüssist kuni veel Teises maailmasõjaski kasutatud Saksa Mauser Modell 98-ni. Ülejäänud perioodid on esindatud ebaühtlasemalt, kuid ka seal leidub haruldusi – näiteks 13. sajandist pärinev jalaväelase kiiver või 14. sajandist pärinev goedendag'i tüüpi sõjanui. Kogus on ka eksootilisi relvi kaugetest maadest. Suur osa kogus olevatest tuli- ja külmrelvadest on 20. sajandi standardne tööstustoodang.

Praegune seis

Relvakogu sisaldab külm- ja tulirelvi, turviseid ja militaarvarustust keskajast tänapäevani.

Kasutus

Enim leiab kogu kasutust relva- ja sõjanduse ajalooga seotud näitustel. Teaduslikuks uurimistööks suurema potentsiaaliga on vanemad kui 19. sajandi esemed. Kogu kasutatakse aktiivselt muuseumisisestel ja teiste muuseumide näitustel.

Edasine töö

Kogutakse Eestis valmistatud ja Eestis kasutusel olnud relvi ja militaarvarustust. Kogumistegevuse rõhuasetus lasub tsiviilrelval. Valikukriteeriumiks on relva unikaalsus, terviklikkus ja seotus Eestiga. Kogumisel tehakse koostööd Politsei- ja Piirivalveametiga.

3.1.5 Kultuurilooline kogu – K

Kultuurilooline kogu kujunes välja Provintsiaalmuuseumi ja apteeker J. Burchardi kollektsiooni „Mon Faible“ baasil, mis moodustab ka praegu kogu väärtuslikuma osa. Vanemad museaalid pärinevad 13. sajandi lõpust (Niguliste kiriku väike krutsifiks ja Oleviste kiriku päiskivi). Kogus esindatud materjal ilmestab eelkõige baltisakslaste esemelist kultuuri. Näiteks kuulub kogusse Eestimaa rüütelkonna hoone vappide kollektsioon.

Kultuurilooline kogu praeguses mõistes kujunes välja 1950. aastate alguseks ning see on üks suuremaid ning eripalgelisemaid Ajaloomuuseumi kogusid. Erinevatel aegadel eraldati sellest suurest kogust pitsatite ja pitserite kollektsioon (1969), mööblikollektsioon (1990), tekstiilikogu (1992) ning klaasi, portselani, keraamika ja võõretnoloogia ning rinnamärkide ja ordenite kogu (1994) 2006. aastal nimetati viimane tarbekunsti, võõretnoloogia ja rinnamärkide koguks.

Praegune seis

< AJALOOMUUSEUM >	KOGUMISPÕHIMÕTTED	Version nr 1 Dokumendi nr 1-1/ 166
Koostas Ann Aaresild	Kinnitas Jaanus Rohumaa	Kinnitamise kp 31.07.2023

Kultuurilooline kogu sisaldab eripalgelist, peamiselt esemelist materjali. Seal leidub erinevaid, nii argielust, tööstusajaloost, poliitilistest sündmustest kui ka isikutega seotud esemeid. Kogu vanimad esemed on pärit hiliskeskajast ja 19. sajandist, kuid valdav osa kogust pärineb 20. sajandist. Kogus leidub esemeid, mis iseloomustavad erinevate ajastute argi- ja tarbimiskultuuri. Suur osa on Eesti Vabariigi ja Eesti NSV aegset kaubandust ja tööstustoodangut peegeldavatel esemetel. Kogus on 20. sajandi avaliku elu tegelastega seotud esemeid, organisatsioonide ja seltside atribuutikat. Kogu uuema osa moodustavad nüüdisaja poliitiliste sündmuste, riiklike kampaaniate ja kodanikuliikumise materjalid.

Kasutus

Kultuurilooline kogu on uurijate seas aktiivselt kasutatav kogu. Kogus olevad esemed on nii argielu, tööstusajaloo, kunstiajaloo kui omariikluse uurimisega tegelevatele teadlastele uurimisobjektideks ja on seega ka sageli jõudnud erinevatesse trükistesse. Suurim kasutus on seoses näituste ja nendega seotult ilmuvate publikatsioonidega. Palju kasutatakse ka meediaväljaannetes illustratiivse materjalina või populaarteaduslikes artiklites.

Edasine töö

Kultuuriloolises kogus kogutakse nii kaasaegseid kui vanemaid puuduolevaid kohaliku tööstustoodangu näidiseid ja iseloomulikke tarbeesemeid. Tööstustoodangust on rõhk toodetel, mis on oma tehnoloogialt, materjalikäsitlusest innovaatilised. Samuti kogutakse Eesti riigitegelastega seotud materjali. Kogu täiendatakse poliitilisi sündmusi ja riiklike kampaaniaid kajastavate materjalidega. Eesmärk on koguda esemeid, mis kajastavad kõige paremini ühiskonnas aset leidnud muutusi. Kogutakse ka tüüpilisi Eesti ekspordi- ja impordiartikleid. Oluline on jätkuv baltisaksa pärandiga seonduva kultuuriloolise materjali kogumine. Kogutakse kohalike elanike represseerimisega seonduvat materjali (küüditatute, metsavendade jt esemeid).

3.1.6 Tekstiilikogu – TE

AMi tekstiilikogu oli kultuuriloolise kogu osa kuni 1992. aastani, mil toimus kollektsioonide ümberkolimine Maarjamäele ja eraldi kogu moodustamine. Tekstiilikogu kujunes välja Provintsiiaalmuuseumi kogudest. Vanimad esemed tekstiilikogus pärinevad 17. sajandist, nagu feldmarssal Fabian von Ferseni rõivad, sõjaväelipud, preestri ornaat Käina kirikust. Kogu sisaldab nii naiste, meeste kui laste argi- ja peorõivaid, Eesti moedisaini näiteid, erinevaid vormirõivaid, peakatteid, kotte ning jalatseid, dekoratiiv- ja olmetekstiile, tikandeid, lippe, loosungeid ning vimpleid.

Praegune seis

Kogusse kuuluvad tekstiilesemed, aksessuaarid, jalatsid, olmetekstiil ja vormirõivastus. Välja saab tuua lipud ja loosungid; vaibad; käsitöö ja olmetekstiil; rõivad – pesust kuni pealisriieteneni koos aksessuaaridega, sh kübarad, kotid, jalanõud, portfelliid; Tallinna Moemaja kollektsioonid 1980. aastatest ja 1990. aastate algusest; mundrid alates 18. sajandi algusest kuni tänapäevani; militaarne atribuutika ja tsiviilvormid. Kogusse kuuluvad ka Eesti filmiga seotud kostüümid.

Kasutus

Kogu kasutatakse aktiivselt nii uurijate poolt kui muuseumide näitustel. Esemed moodustavad hea baasi moe, tekstiilikunsti ja käsitööga tegelevate õppeasutuste uurimistööks ja praktikaks ning erinevate näituste ja trükiste koostamiseks.

Edasine töö

Kogumise eesmärk on anda läbilõige aastakümnete kaupa Eesti rõivatööstusest, moedisainist ja rahvamoest. Lähtuvalt eksponeerimisvajadustest kogutakse ajastule iseloomulikku rõivastust ja aksessuaare. Olmetekstiili täiendatakse Eestis tööstuslikult valmistatud tekstiilidega. Näiteks sellised kaubamärgid, mida enam ei eksisteeri, või olulised ajastuomased kaubamärgid, mis on inimesi

◀ AJALOOMUUSEUM ▶	KOGUMISPÕHIMÕTTED	Version nr 1 Dokumendi nr 1-1/ 166
Koostas Ann Aaresild	Kinnitas Jaanus Rohumaa	Kinnitamise kp 31.07.2023

mõjutanud. Rõivastest kogutakse Eesti firmamärgiga vabrikutoodangut, militaar- ja tsiviilvorme. Kogu täiendatakse eelkõige tähelepanuväärse loo või olulise sündmusega seotud rõivastusega ning silmapaistvatele isikutele kuulunud esemetega.

Kogu vajab täiendamist Eesti moekunstnike töödega, kelle looming on maailma tasandil märgilise tähendusega ja innovaatiline oma materjalikäsituselt. Samuti vajab kogu täiendamist Eesti disainiga, millest on saanud laialdane rahvamood. Kogumist vajavad meeste argi- ja moerõivad läbi aegade. Kogu vajab täiendamist poliitilises elus tähelepanuväärsete isikute sümbolväärtust kandvate riietusesemetega ning tüüpiliste ja ajale iseloomulike, nõukogude ajal defitsiitsete artiklitega. Tsiviil- ja militaarvormide osa vajab lünkade täitmist.

3.1.7 Tarbekunsti, võõretnoloogia ja rinnamärkide kogu – PK

Tarbekunsti, võõretnoloogiat ja rinnamärke koondav kogu on alguse saanud Provintsiaalmuuseumi kogudest ning on kuulunud kultuuriloolise kogu koosseisu. Aja jooksul on neid kogusid korduvalt restruktureeritud. Klaasi, portselani, keraamika ning võõretnoloogia ja rinnamärkide kogu eraldati kultuuriloolisest kogust 1994. aastal. 2006. aastal nimetati see „Tarbekunsti, võõretnoloogia ja rinnamärkide koguks“. Kogusse kuuluvad muuhulgas klaasist ja portselanist esemed, keraamika, au- ja muud märgid, põhjarahvaste esemed, antiiksest Egiptusest ja Roomast pärinevad objektid ning vabamüürlaste esemed.

Tarbekunst

Praegune seis

Kogus säilitatakse peamiselt esemeid, mis on seotud Eesti kultuuriloo ning klaasi ja portselani tootmise ajalooga. Lisaks eestimaisele toodangule on kogus mõningaid näiteid ka välismaalt. Kogusse kuuluvad Eesti vanimate klaasitööstuste materjalid, nt 17. sajandil Hiiumaal tegutsenud Hüti klaasikoja valmistatud kaks pokaali ja Pühalepa kiriku liivakell. Lisaks esemetele on kogus ka 1960. aastatel Eesti esimeste klaasikodade asukohtades tehtud arheoloogiliste kaevamiste leiud. Peamise osa klaasikogust moodustavad 20. sajandil valmistatud esemed. Tööstusettevõtetest on arvukaimalt esindatud Meleski ja Johannes Lorupi klaasivabrikute ning nõukogude perioodil natsionaliseerimiste käigus moodustatud tehase Tarbeklaas toodang. Kogus on ka Eesti klaasikunstnike, nt M. Roosma, M. A. Rauni, P. Ojamaa jt originaalloomingut. Portselanesemetest on enim esindatud 1920.–1930. aastatel Tallinnas tegutsenud N. Langebrauni ettevõtte toodang. Kogu sisaldab ka nõukogudeaegseid riiklikke kingitusi ning erinevate aegadel kõrgemates riiklikes asutustes kasutatud nõusid.

Kasutus

Kogu kasutavad aktiivselt uurijad ja näitusetegijad. Kogu üks väärtusi on selle võime adekvaatselt varustada nii AMi kui ka teiste muuseumide püsi- ja temaatilisi näitusi eksponaatidega.

Edasine töö

Tarbekunsti kollektsiooni kogutakse peamiselt esemeid, mis on seotud klaasi, portselani ja keraamika tootmise ajalooga Eestis. Tarbekunsti kogu vajab täiendamist Eesti riigiasutustes kasutusel olnud materjaliga. Samuti on täienduseks vaja looga esemeid 20. sajandi algusest. Täiendatakse juba olemasolevat Lorupi kollektsiooni kataloogiesemetega. Nõukogude perioodist on kogumise pearõhk tehases Tarbeklaas toodetud esemetel. Lüngad vajavad täitmist Tarbeklaasi toodangu kataloogides olnud esemetega, mille autorid on teada. Kogutakse Tallinna Kunsttööstuskombinaadi toodangut, eeskätt rahvuslikke motiive ja punapropaganda näiteid. Kogu täiendatakse riiklike kingitustega tarbekunsti vallast, uute riigiasutuste atribuutikaga ja klaastaara näidetega kodumaise toiduainetööstuse ideelisest arengust. Samuti täiendatakse juba olemasolevat Langebrauni kollektsiooni, lisaks sellele kogutakse väiketööstustes toodetud esemeid.

Võõretnoloogia

< AJALOOMUUSEUM >	KOGUMISPÕHIMÕTTED	Version nr 1 Dokumendi nr 1-1/ 166
Koostas Ann Aaresild	Kinnitas Jaanus Rohumaa	Kinnitamise kp 31.07.2023

Praegune seis

Kogu baseerub Provintsiaalmuuseumi kogudel. 19. sajandi baltisaksa meresõitjate ja siinsete kollektsionääride kogutud esemed on pärit Austraaliast, India ookeani väikesaartelt, Kamtšatkalt, Alaskalt, Siberist jm. Väikese lisana kuulub kogu hulka ka vanaaja kultuuride (Egiptus, Kreeka, Rooma) kollektsioon, mis on samuti baltisakslaste kogutud. Kollektsiooni üheks rariteetsemaks osaks on Siberi ja Põhja-Ameerika väikerahvaste olmeesemed – kalanahast kasukad, luust lauanõud, mänguasjad jne.

Kasutus

Kogu on suure uurimis- ja eksponeerimisväärtusega, kuna sisaldab esinduslikku ülevaadet Põhjaalade avastusretkedest ning põhjarahvaste materiaalsest kultuurist, pakkudes sellega huvi ka rahvusvahelisele teadlaskonnale. Kogu kasutatakse aktiivselt muuseumisiseselt ja teiste muuseumide näitustel.

Edasine töö

Võõretnoloogია kogus aktiivset kogumistegevust ei toimu, jätkatakse üksikute n-ö looga esemete vastuvõtmist.

Rinnamärgid

Praegune seis

Kogust moodustab enamiku nõukogude perioodi märgitoodang, mis kajastab erinevaid institutsioone ja kampaaniaid. Veel on kogus maailmasõdade vahelise Eesti Vabariigi märke, erinevaid Tsaari-Venemaa rinnamärke ning välismaal toodetud märke. Vähesel määral on kogutud Eesti taasiseseisvumisest ja sellele järgnevast taastatud omariikluse ajast pärit märke. Teemaatilist moodustavad kogust suurima rühma laulupidude ja mitmete laulu-mänguseltside märgid, aga ka nõukogude perioodil massiliselt toodetud suveniirmärgid ning NSV Liidu sõjalised eraldus- ja teenetemärgid. Nõukogudeaegsest kogumispoliitikast lähtuvalt on kogus palju juhuslikku materjali.

Kasutus

Kogu leiab kasutust erinevatel aegadel tegutsenud institutsioonide ja kodanikuliikumiste tegevuse illustreerimisel erinevatel näitustel.

Edasine töö

Rinnamärgide kollektsiooni täiendamisel on prioriteet Eesti aja- ja kultuuriloo seonduvatel märkidel. Rinnamärgide kollektsioonis likvideeritakse lüngad. Kollektsiooni on vaja täiendada Eestis viimasel kahekümnel aastal valmistatud kultuurilooliselt väärtuslike rinnamärgidega.

3.1.8 Etnograafiakogu – E

Etnograafiakogu alguseks võib pidada 1866. aastat, mil Provintsiaalmuuseum avaldas üleskutse korjata etnograafilisi ja teisi Eesti maarahva ajaloo seotud esemeid. Üleskutse täiendas muuseumikogu ennekõike fotomaterjaliga, kuid kogu loomisele oli siiski alus pandud. 1892. aastal välja antud kataloogis on etnograafiakogu juba nimetatud eraldi koguna, kuid ilma esemete loeteluta. Sajandi lõpus tehtud vanade esemete kogumiskampaaniad tõid siiski täiendust esemelisele materjalile. Peale kolimist Kohtu tänavale koostati 1911–1912 etnograafiliste esemete kohta kataloog koos esemekirjeldustega, millest tänaseni on säilinud vaid 148 kirjeldust.

Praegune seis

Etnograafiakogu koosneb põhiosas Põhja-Eesti päritolu materjalidest ning sisaldab nii savitöönduse esemeid, väärismetallist ehteid, puidust ja metallist tööriistu kui ka tekstiili ja keraamilisi esemeid. Kogu vanimad esemed on arheoloogiliste juhuleidudena saadud uusaegsed hõbeehted. Vanim

< AJALOOMUUSEUM >	KOGUMISPÕHIMÕTTED	Version nr 1 Dokumendi nr 1-1/ 166
Koostas Ann Aaresild	Kinnitas Jaanus Rohumaa	Kinnitamise kp 31.07.2023

tekstiilese on pärit 18. sajandist. Võrdlemisi ülevaatlikult on esindatud rahvarõivad, mille hulgas on haruldusi, nt hiiu seppeleid, naiste pruuni tikandiga käiseid jms.

Kasutus

Etnograafiakogu on uurijate seas populaarne, eriti etnograafiline tekstiil, mis leiab kasutust rahvusliku tekstiili tudengite ja huviliste seas ja muuseumide näitustel.

Edasine töö

Etnograafilist kogu alates 2006. aastast aktiivselt ei täiendata.

3.1.9 Mööblikogu – Mb

Mööblikogu oli algul osa kultuuriloolisest kogust. 1990. aastal moodustati omaette kogu.

Praegune seis

Mööblikogus säilitatakse esemeid, mis on seotud Eesti kultuuri ja mööblitööstuse ajalooga. Vanimad museaalid pärinevad 17. sajandist, uuemad 1980. aastatest ja 21. sajandist. Eraldi tasub välja tuua Lutheri vabriku toodangu näidiseid 19. sajandi lõpust kuni vabriku natsionaliseerimiseni 1940. aastal. Kõige paremini on esindatud istemööbel, terviklikud mööbligarnituurid on pärit peamiselt 1920.–1930. aastatest. Leidub ka Eesti erinevate kultuuri- ja riigitegelastega seotud esemeid ning esinduslikke näidiseid 20. sajandi alguses mõisates, Kadrioru ja Oru lossis kasutatud mööblit.

Kasutus

Mööblikogu leiab peamiselt kasutust näitustel ja filmivõtetel ajastuomaste interjööride loomisel, samuti publikatsioonides.

Edasine töö

Mööblikogu prioriteediks on Eesti mööblitööstuse näidised, seda nii vabrikutoodangu kui ka disainerite originaalloominguna, konkreetse kultuuri- või ajalooliselt olulise koha või isikuga seotud mööbel, samuti ajastutüüpilised esemed. Võimalusel täiendatakse kogu puuduoleva Lutheri vabriku ja nõukogude perioodi toodangunäidistega. Mööblikogu pole ruumiprobleemist ja hoiutingimustest tulenevalt võimalik aktiivselt täiendada, vastu võetakse vaid väga olulise kultuuriväärtusega materjal.

3.1.10 Kujutav kunst – G

Kunstikogu algus ulatub tagasi Provintsiaalmuuseumi aegadesse, mil formeerus kogu baltisaksa kunsti ja ka esimeste tuntud Eesti kunstnike teoste osa. Kunstikogu on tuntud n-ö ajaloopiltide suure osakaalu poolest. Eriti arvukalt võeti nõukogude ajal kogusse ajalooteemalise süžeeaga (nt ristiõjad Eestimaal, revolutsioonilised sündmused ja tegelased, Teine maailmasõda ja elu nõukogude tagalas, propagandistlikud tööstusmaastikud jmt) teoseid eesti autoritelt. 1951. aastal hävitati 185 maali, 307 ühikut graafikat ja 46 kipsskulptuuri. Ilmselt hävitati ka pronksskulptuure, sest 9. märtsi akti alusel on muuseumist metallivarumiskontoris saadetud 150 kg pronksi, 24 kg tina ja 173 kg tsinki.

Praegune seis

Kunstikogusse kuuluvad maalid, graafika ja skulptuur 16. sajandist tänapäevani. Vanimad museaalid pärinevad 16.–17. sajandist, mõnevõrra rohkem on esindatud 18. sajand, eriti selle lõpp. Valdava osa museaale kuulub 19. ja 20. sajandisse.

Graafikast moodustavad valdava osa baltisaksa kunstnike tööd 18. sajandi lõpust ja 19. sajandist. 19. sajandi temaatikas on rõhuasetus portreel ning linna- ja maastikuvaadetel, samuti eesti rahvarõivaste ja taluelu kujutamisel. Küllalt suur on ka võõretnoloogia teemaliste trükitud teoste osakaal. Nende autoriteks on põhiosas siin lühemat või pikemat aega viibinud baltisaksa või uurimisekspeditsioonidel osalenud kunstnikud. Maalide hulgas leidub ajaloolisi sündmusi ning isikuid kujutavaid teoseid, nõukogude propagandakunsti, samuti kohavaateid. Skulptuuridest moodustavad suure osa

< AJALOOMUUSEUM >	KOGUMISPÕHIMÕTTED	Version nr 1 Dokumendi nr 1-1/ 166
Koostas Ann Aaresild	Kinnitas Jaanus Rohumaa	Kinnitamise kp 31.07.2023

nõukogude perioodi partei- ja ühiskondliku elu tegelaste büstid ja monumendid, mille autorid on tunnustatud Eesti skulptorid, nagu Matti Varik, August Vomm, Erika Haggi, Endel Taniloo jpt. Monumentaalskulptuurid on eksponeeritud Maarjamäe lossi pargis välinäitusel.

Kasutus

Kogu kasutatakse aktiivselt baltisaksa ja nõukogudeaegse kunsti uurimisel ning eksponeerimisel vastavateemalistel näitustel ja publikatsioonides.

Edasine töö

Süsteemset ja aktiivset kunstikogu täiendamist ei toimu. Kogusse võetakse vastu annetustena nõukogudeaegseid monumentaalskulptuure ning teisi kunstiteoseid, mis täiendavad juba olemasolevat kogu. Kogutakse ka konkreetse ajaloolise isikuga seotud töid ja ajaloolisi või tänapäevaseid olulisemaid sündmusi kajastavaid töid. Muuseum ei kogu hauamonumente.

3.1.11 Fotokogu – F, N, Dg

Fotokogu on kujunenud Provintsiaalmuuseumi, Õpetatud Eesti Seltsi ja Eestimaa Kirjanduse Ühingu fotokogude baasil. Tegemist on ühe suurima varasemat fotograafiat käsitleva koguga Eestis. Nii fotokui kultuuriajalooliselt on väärtuslikud Ch. Borchardti, C. Shulzi ja Bernhard Laisi ning ka eestlastest fotograafide – R. Sachker, H. Tiidemann, vendade Kristinite, Parikaste jpt tööd. Negatiivide kogu hinnalisemaks osaks on praeguseks hävinenud paikade jäädvustused, nt vendade Parikaste kogu (u 1910.–1930. aastad), vendade Kristinite Eesti vaated (u 1890.–1910. aastad) ja Ivar Vilde negatiivikogu, mis sisaldab peamiselt Tallinna vaateid (u 1960.–1980. aastad). Lisaks kuuluvad kogusse fotod ja negatiivid, mis kajastavad Eestiga seotud riigitegelasi ja rahvusvahelisi suhteid. Olulise osa kogust moodustab Eesti alal tegutsenud ettevõtete materjal. Värvifotograafia seisukohalt on huvitavad Johannes Koitmeetsa värviliste slaidide kogu aastatest 1936–1944 ja Eestis haruldased klaasdiapositiivid – autokroomid 1910.–1920. aastatest.

Praegune seis

Kogusse kuuluvad erinevatel menetlustel ja tehnikates valmistatud klaasnegatiivid, negatiivid, fotoalbumid, paber- ja digifotod 19. sajandi teisest poolest tänapäevani. Esindatud on enamiku 19. sajandil Eestis tegutsenud tuntud fotograafide loominguga näited. Suuremad teemad moodustavad Eesti maastike, linnade ja alevite vaated, nõukogude perioodi tööstusettevõtete tegevus, kolhoosi-sovhoosielu, laulupidude traditsioon; mitmesuguste ühiskondlike organisatsioonide, isiku- ja olustikufotod. Huvitavamad kollektsioonid on Õpetatud Eesti Seltsi kogu ja Kirjanduse Ühingu fotokogu, Eesti Laskurkorpuse negatiivid, TASSi fotokroonika ja ETA fotode kogum, samuti on esindatud endiste muuseumide, nagu Eesti Postimuuseumi, Eesti Majandusajaloo muuseumi ja Eesti Kindlustuse Muuseumi, Politseimuuseumi fotokogude materjalid.

Kasutus

Fotokogu on üks enim kasutatavaid kogusid. Kogu on oluline fotograafia algusaja uurimisel, hea allikas linna- ja maastikuumajaliste muutuste võrdluseks; tsaari-, vabariigi- ja nõukogude aja poliitilise, sotsiaalse ja majandusajaloo uurimisel. Lisaks võimaldab fotokogu uurida ajaloos kasutuses olnud fotomaterjale, menetlusi ja tehnikaid, sh koloreerimist, toneerimist, haruldasi eritehnikaid ning retušeerimisvõtteid jms. Enim kasutatakse kogu meediaväljaannetes, trükiste ja näituste illustratiivse materjalina ja uurimistöös. Märkimisväärse osa kasutajatest moodustavad koduloouurijad ja kogukonnad või eraisikud, kes tunnevad huvi oma kogukonna või asumi ajaloo vastu. Tänu digiteerimisele ja veebis avalikuks tegemisele on kogu kasutamine oluliselt suurenenud.

Edasine töö

Kogutakse Eesti-siseselt ja maailma kontekstis Eestit puudutavaid poliitilisi, ühiskondlikke ja sotsiaalseid ning kultuurilooliseid fotosid, samuti Eestiga seotud riigitegelasi, rahvusvahelisi suhteid,

◀ AJALOOMUUSEUM ▶	KOGUMISPÕHIMÕTTED	Version nr 1 Dokumendi nr 1-1/ 166
Koostas Ann Aaresild	Kinnitas Jaanus Rohumaa	Kinnitamise kp 31.07.2023

poliitilisi ja ühiskondlikke liikumisi, avalikke sündmusi ning ettevõtteid puudutavaid materjale. Lisaks kogutakse fotosid, mis on olulised kogu senise fotoajaloolise terviklikkuse seisukohast. Digifotodena võetakse vastu digitaalselt sündinud kujutisi ja digireprosid (tingimusel, et muuseumil ei ole võimalik reprodutseerida aluseks olnud fotosid originaalis omandada ning et originaalfotod ei ole arvel mõnes teises mäluasutuses), mis on seotud muuseumi teistes kogudes olevate esemete ja/või dokumentidega; mis on väga oluliseks täienduseks fotokogu terviklikkusele. Täiendamist vajab poliitikaelu, kaasaegseid koha- ja tänavavaateid, igapäevaelu, tööstust jms puudutav fotomaterjal.

3.1.12 Dokumentaalmaterjalide kogu – D

Dokumentaalmaterjalide kogu on alguse saanud Provintsi muuseumi kogust, kus pandi alus ürikute ja autograafide, kaartide ja plaanide kollektsioonidele. 20. sajandi alguses hakati koguma kaasaegset dokumentaalmaterjali, mida enamasti hoiti Eestimaa Kirjanduse Ühingu raamatukogus. 1935. aastal asutati ajalooline arhiiv omaette struktuuriüksusena EKÜ koosseisus ja võeti Haridusministeeriumi poolt riikliku muinsuskaitse alla. 1950. aastatel anti dokumentaalkogusse materjali nii Eesti Rahva Muuseumist kui ka Õpetatud Eesti Seltsi arhiivist. Samas eraldati valitseva ideoloogia seisukohalt sensitiivsed materjalid Riigiarhiivi erifondi. Sõjajärgseil aastail korrastati arhiiv arhiivisüsteemi järgi. Arvukalt hilisemaid dokumendikollektsioone on lisandunud muuseumi enda kogumistöö tulemusel. Lisandunud on põhiliselt isikufonde ja üksikdokumente.

Praegune seis

Dokumentaalmaterjalide kogu sisaldab olulisel hulgal mõisatest pärinevaid 15.–16. sajandi dokumente, vanemaid autograafe, Baltimaade kaarte 17.–19. sajandist, mõisa-, küla- ja linnaplaane. 20. sajandi alguses lisandusid kogusse dokumentaalmaterjalid (tervitused, programmid, kutsed, menüükaardid jm) mitmesugustelt üritustelt. Kogus leidub kollektsioone majandus- ja kindlustusajaloost, kooli- ja kultuuriajaloost, samuti muuseumi kogutud mälestusi ja isiklike dokumente Teise maailmasõja ajast ning sõjajärgsetest repressioonidest. Kogus hoitakse ka muuseumi arhiivi.

Kasutus

Dokumentaalmaterjalide kogu on Eesti muuseumide seas mõneti ainulaadne oma suure dokumentaalfondi poolest. Ka Eesti arhiivide seas on siinne arhiivikogu märkimisväärne, olles Ajalooarhiivi ja Tallinna Linnaarhiivi järel suuruselt kolmas vanade dokumentide kogu Eestis. Kogu kasutavad tihedasti nii teadlased kui ka hobiajaloolased.

Edasine töö

Dokumentaalmaterjalide kogus säilitatakse neid ajaloolise ja kultuuriloolise väärtusega dokumente, mille kogumist ja säilitamist ei näe ette riiklik kogumis- ja säilitamispoliitika arhiiviseaduse, arhiivieeskirja ja teiste arhiivinduslike aktidega. Eeskätt peetakse silmas eraisikute, samuti eraorganisatsioonide või -asutuste dokumente. Selliste materjalide laekumine muuseumi on enamasti juhuslik. Täiendatakse neid fonde, mis on Ajaloomuuseumi arhiivis juba olemas (nt isiku- ja perekonnafondid). Samas tuntakse huvi vanemate dokumentide vastu, mida muuseumile pakutakse (nt vanad maakaardid, talukaardid, lepingud jne). Kogutakse üksikdokumente, isiklike dokumente (passid, load, mitmesuguste ühingute ja organisatsioonide piletid), väikestruktureid. Kogutakse dokumentaalset materjali, mis laekub annetajalt koos esemetega, ning dokumente, mida vajatakse näituse- ja teadustööks. Kogutakse filmi- ja kinoajalooga seonduvat materjali. Jätkuvalt kogutakse mälestusi, päevikuid, isiklikku kirjavahetust, käsitsi kirjutatud laulikuid jm. Samuti säilitatakse AMi kui asutuse tegevuse käigus tekkinud dokumente, sh digitaalseid materjale. Kogu vajab täiendamist riigitegelaste ja oluliste sündmustega seotud materjalidega, nt dokumendid laulva revolutsiooni ajast.

◀ AJALOOMUUSEUM ▶	KOGUMISPÕHIMÕTTED	Version nr 1 Dokumendi nr 1-1/ 166
Koostas Ann Aaresild	Kinnitas Jaanus Rohumaa	Kinnitamise kp 31.07.2023

3.1.13 Filmimuuseumi kogu

Filmiajaloolise materjali kogumistegevus algas 2006. aastal pärast Filmimuuseumi loomist Eesti Ajaloomuuseumi juurde. Eelkõige on kogu täienenud Tallinnfilmi pärandist saadud esemetega.

Praegune seis

Kogutakse nii ajaloolisi kui ka tänapäevaseid filmindusega seotud fotosid, filmiplakateid, kavandeid, kostüüme ja rekvisiite. Samuti kogutakse filmitehnikat, filmides kasutatud makette, meeneid jmt. Dokumentidest kogutakse eelkõige stsenaariume ning filmiinimeste ja institutsioonidega seotud materjale. Kogutakse ka kinode ajaloo seotud materjale. Filmiajaloo seotud esemed jaotuvad sõltuvalt esemetüübist ja materjalist erinevate kogude vahel.

Kasutus

Kogu põhiline kasutus on seoses valdkonna näitustega ja publikatsioonidega.

Edasine töö

Kogu vajab täiendamist kõigis valdkondades. Kogutakse filmi ja kinode tehnikat, makette, käsikirju ja rekvisiite ning tunnustatud filmitegijatega seotud materjale. Prioriteetne on vastvalminud filmidega seotud materjalide kogumine.

3.1.14 Trükiste kogu

Trükiste kogu koosneb kaheksast kollektsioonist, kõigil on eraldi tähised, inventariraamatud ja kartoteegid vastavalt neis kasutatavatele inventeerimismeetoditele.

Praegune seis

Arhiivraamatukogu R sisaldab rariteetseid või kultuurilooliselt tähtsaid raamatuid. Kogusse kuuluvad ka kunagise Eestimaa Kirjanduse Ühingu raamatukogu üleandmisel Teaduste Akadeemiale juhuslikult muuseumile jäänud trükised. Vanim trükis pärineb aastast 1475. Kogus on näiteks esindatud eestikeelse piibli erinevad väljaanded, vanem ja uuem õppekirjandus ja hulgaliselt nõukogudeaegset propagandakirjandust. Arhiivraamatukogu sisaldab 19. sajandist baltisakslaste raamatukogudesse kuulunud trükiseid ning 20. sajandist teatmeteoseid, õigus-, usu-, filoloogialaseid, loodusteaduslikke ja põllumajandusliku sisuga raamatuid, ajalookirjandust ja ilukirjandusteoseid.

Kalendrite kogu K on ainus eraldiseisev kalendrite kollektsioon Eesti mäluasutustes. Kogu sisaldab Eestis trükitud ja eestlastega seotud kalendrid (sh Välis-Eesti kalendrid). Vanimad kalendrid pärinevad 18. sajandist, enamik 20. sajandist.

Pisitrükiste kogusse P koondati arhiivkogusse kogunenud pisitrükised: põhiliselt kutsekaardid, reklaamlehed ja -voldikud, põhiosa nõukogude ajast, üksikud ka 1920.–1930. aastatest. Viimastel aastatel on lisatud tänapäevaseid pisitrükiseid (reklaamlehed jms).

Müürilehtede kogu F154 ja **plakatite kogu F158** sisaldavad poliitilisi, propaganda- ja reklaamplakateid, teatrikuulutusi, valimisreklaame, filmiplakateid jm. Enamik plakateid ja müürilehti pärineb nõukogude perioodist. Vanim plakat ja müürileht pärinevad 19. sajandi lõpust.

Ajalehtede kogu PA ja **ajakirjade kogu PB** sisaldavad ajakirjandusväljaannete üksiknumbreid, olulisemaid või pöördelisemaid sündmusi kajastavaid ajakirjandusväljaandeid, aga ka muuseumisse annetatud vanemate väljaannete aastakäike. Kogud sisaldavad haruldasi asutuste siselehti, lisa- ja keelatud numbreid, päevalehti 1917.–1918. aastast jms. Vanim ajaleht pärineb aastast 1702, vanim ajakiri 19. sajandi I poolest.

Kasutus

Kogu kasutatakse peamiselt näitustel ja trükistes illustreeriva materjalina.

< AJALOOMUUSEUM >	KOGUMISPÕHIMÕTTED	Version nr 1 Dokumendi nr 1-1/ 166
Koostas Ann Aaresild	Kinnitas Jaanus Rohumaa	Kinnitamise kp 31.07.2023

Edasine töö

Seoses sundeksemplari seadusega ei täiendata enam trükiste, kalendrite ja ajalehtede kollektsioone aktiivselt. Kogutakse konkreetsete poliitiliste ja ühiskondlike sündmustega seotud trükiväljaandeid. Arhiivraamatukogusse võetakse vastu trükiseid, mis on olnud ajalooliste isikute omandis ning kannavad mingit jälge, kas signatuuri, pühendust. Kogusse võetakse vastu rariteetseid, vanemaid kui 1940. aastast pärit trükiseid, mida ei ole raamatukogudes ning mis kajastavad tollase ühiskonna jaoks olulisi teemasid.

Plakatitest ja müürilehtedest kogutakse järjekindlamalt valimisplakateid. Kogutakse ka suuremaid riiklikke või ühiskondlikke muutusi, kultuurisündmusi, üleeuroopalisi kampaaniaid kajastavaid plakateid või postreid ning filmiplakateid.

3.2. Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi kogu (ETMM)

3.2.1 Muusika käsikogu – M

Muusika käsikogu sai alguse 1920. aastal, kui helilooja Peeter Süda surma järel toodi tema helitööde ja noodikogu pärand Tallinna Eesti Muuseumisse Kadrioru lossis, kus 1926. aastani asus see Peeter Süda toa nime all. 1924. aastal registreeriti Peeter Süda Mälestuse Jäädvustamise Ühing ning Süda pärandi koondamise ja korrastamise kõrval hakati koguma kõikide eesti heliloojate ja muusikategelaste materjale.

Praegune seis

Kogud koosnevad muusikaajaloos olulist rolli mänginud inimeste isiklikest dokumentidest, kirjavahetustest, artiklitest, heliloomingu käsikirjadest jmt. Muusika käsikogus on u 530 erinevat arhiivifondi.

Kasutus

Muusika käsikogu kasutavad aktiivselt muusikateadlased, interpreedid jt uurijad. Samuti kasutavad kogu tihedasti meedia, muusikaasutused ja teised kultuuriasutused – trükiste, artiklite, näituste, teadustööde, kooliuurimuste jmt jaoks.

Edasine töö

Jätkub isikutepõhine kogumistegevus. Kogusid täiendatakse traditsioonilises rahva-, klassikalise- ja levimuusika valdkonnas, erilise tähelepanu all on üle-eestilise ja rahvusvahelise mõjuga isikud. Kogusid täiendatakse tänapäeval tegutsevate loomeisikute isikuarhiivide kogumisel. Täiendamist vajavad ka lahkunud muusikategelaste materjalid. Jätkub Välis-Eesti muusikapärandiga seotud materjalide kogumine.

3.2.2 Muusikaorganisatsioonid – Mo

Muusikaorganisatsioonide kogu on peamiselt arhiivmaterjalide kogu, milles säilitakse lisaks asutuste materjalidele ka erinevate muusikanähtuste, -sündmuste, festivalide ja ansamblite materjale. Valdkonna keskmuseumina on kogutud ka erinevate piirkondade kultuurieluga seotud materjale. Kogus on fotod, dokumendid, kavad, kutsed.

Praegune seis

Kogus on ligi 325 erineva organisatsiooniga seotud arhiivifondi. Kogutud on pikaajase tegevusega üleriigilise haardega kooride, festivalide, oluliste asutuste ja sündmuste materjale, nagu näiteks laulu- ja tantsupidu, Jazzkaar, ERSO.

Kasutus

< AJALOOMUUSEUM >	KOGUMISPÕHIMÕTTED	Version nr 1 Dokumendi nr 1-1/ 166
Koostas Ann Aaresild	Kinnitas Jaanus Rohumaa	Kinnitamise kp 31.07.2023

Kogu kasutatakse aktiivselt muuseumisiseselt, samuti on kasutajateks uurijad, meedia, muusikaasutused ja teised kultuuriasutused (trükised, artiklid, näitused, teadustööd, kooliuurimused jm).

Edasine töö

Kogu täiendamise prioriteedid: Eesti ja Pagulas-Eesti valdkonnas tunnustatud, üle-eestilise ja rahvusvahelise mõjuga organisatsioonide, ansamblite ja festivalide materjal, mis tähistab mingit olulist hetke nende arengus või mõjukat, palju tähelepanu pälvinud sündmust. Prioriteet on rahva-, klassikaline- ja levimuusika valdkond. Muuseum ei kogu piirkondliku tähtsusega muusikategevust.

3.2.3 Muusikainstrumentid – Mi

Praegune seis

Muusikainstrumentide kogu sisaldab peamiselt eesti meistrite valmistatud pille: klavereid, harmooniume, oreleid, viiuleid, kandleid, moldpille, trumme, kitarre, puhkpille jne. Lisaks on kogus ka mujal maailmas valmistatud, kuid Eesti jaoks mingil põhjusel olulisi muusikainstrumente. Viimastel aastatel on kogu täienenud levimuusika instrumentidega.

Kasutus

Pillikogus on esemed, mis katavad Eesti pillide valmistamise ajaloo. Kogu kasutatakse aktiivselt nii muuseumisiseselt kui ka muuseumide näitustegevuses ja teatud eranditega ka praktilisel eesmärgil – näiteks mõisakoolide programmi raames klaverite korrastamine ning kasutamine mõisasaalis. Samuti on muusikainstrumente laenutatud filmivõtetele ajastuomase olustiku loomiseks.

Edasine töö

Kogutakse veel eelmise ja üle-eelmise sajandi pillimeistrite pille. Kogutakse ka tänapäeval tegutsevate eesti meistrite (nt Taul, Silvoja jne) pillide näiteid.

3.2.4 Helikandjate kogu – Hp

Praegune seis

Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi kogus on üle 4000 heliplaadi nii šellak-, vinüül- kui CD-plaate. Vanimad plaadid on pärit 20. sajandi algusest. Säilinud on esimene eestikeelne plaat – 1901. aasta plaat, August Weizenbergi „Paistab sügisel ka päikene“, laulab M. Goltisson. Kogus on esindatud eesti ooperi- ja operetisolistide paremik. Samuti on esindatud eesti levimuusika populaarsemad kollektiivid 1960.–1990. aastatest. Plaadistusfirmadest on esindatud sellised suured kompaniid, nagu His Master's Voice, Odeon, Parlophon, Becca, Columbia Record, Meloodia, Melodija jt. Kogus on ka mitmeid kirjanduslikke ja estraadikavade plaate nagu „Terekest kah!“, samuti A. H. Tammsaare, Betti Alveri, Marie Underi, Välis-Eesti luuletajate ja kirjanike loomingut tutvustavaid plaate.

Kasutus

Kogu ei leia aktiivset kasutust.

Edasine töö

Kogu ei täiendata tiražeeritud väljaannetega. Erandkorras kogutakse ainueksemplare vastavalt muuseumile tehtavatele annetustele, nt paguluses välja antud heliplaadid jms. Samuti kogutakse helikandjaid, mis on ainueksemplar või millel on erakordne lugu või autori/muusikalise kollektiivi autogrammid vm jäljed. Kogu täiendatakse digikujul loodud teatri- ja muusikaga soetud originaalloominguga, nt helitööd, helikujundused, ainukordsed salvestused nii kollektiividelt kui üksikartistidelt. Samuti kogutakse muuseumi üritustelt või kogumisprojektide käigus saadud vestluste ja mälestuste salvestusi.

◀ AJALOOMUUSEUM ▶	KOGUMISPÕHIMÕTTED	Version nr 1 Dokumendi nr 1-1/ 166
Koostas Ann Aaresild	Kinnitas Jaanus Rohumaa	Kinnitamise kp 31.07.2023

3.2.5 Teatri arhiivkogu – T

Teatrikogud koosnevad teatriga seotud isikukogudest ja teatriorganisatsioonide kogudest. Kogus on üle 700 teatri- ja isikufondi, mis sisaldavad kavalehti, fotosid, arvustusi, režiiraamatuid, kirjavahetused, dokumendid, kostüümi- ja dekoratsioonikavandeid. Suuremad ja rohkem andmematerjali sisaldavad Estonia Seltsi, Estonia Teatri, Eesti Draamateatri, Saksa Linnateatri, Vanemuise, Ugala, Endla jt teatrite kogud. Head täiendust teatriuurimisele ja eesti kultuuriloole pakuvad Leopold Hanseni, Amalie Konsa, Erna Villmeri, Paul Pinna, Karl Jungholzi, Liina Reimani, Raimund Kulli, Hugo Lauri, Georg Otsa, Ants Lauteri ning sadade teiste teatriinimeste elu ja tööd käsitlevad arhiivid.

Praegune seis

Kõige süstemaatilisemalt täienevad riigiteatrite kogud, mis sisaldavad kavalehti ja fotosid (nii digiformaadis kui paberil). Varasemast ajast on kogutud ka loomenõukogude protokolle, ajaleheartikleid jm. Isikukogud koosnevad biograafilistest ja teenistuslikest dokumentidest, kirjavahetusest, fotodest, isiku enda kogutud dokumentidest jm. Teatriorganisatsioonide ja -isikute kogudes on materjale 19. sajandi keskpaigast kuni tänapäevani. Kogu sisaldab ka baltisaksa muusika ja teatrieluga seotud materjale.

Kasutus

Nii teatrite kui isikute kogud (eriti kavalehed ja fotod) leiavad rohkem kasutust teatriteadlaste ja -uurijate poolt raamatute väljaandmisel, artiklite kirjutamisel jms, lisaks muuseumi enda näitus- ja trükisetegevuses.

Edasine töö

Teatrikogude vastuvõtu kriteeriumiks on eesti ja Välis-Eesti valdkonnas tunnustatud, üle-eestilise ja rahvusvahelise mõjuga isikute ja asutuste tegevus teatrites. Kogutakse professionaalse teatritegevuse materjale, ei kogu harrastusteatrite tegevust. Jätkub traditsiooniliste materjalide nagu kavalehtede kogumine. Kogutakse innovaatiliste teatrisuundade ja -projektidega ning laialdast kõlapinda saavutanud etendustega seotud isikute materjale.

3.2.6 Ajalooline kogu – Aj

Praegune seis

Ajalooline kogu sisaldab eripalgelist, peamiselt esemelist materjali. Kogu koosneb teatri- ja muusikainimestele kuulunud märkidest, medalitest, ordenitest, suveniiridest, isiklikest esemetest, pisitaiestest, mälestus- ja kingitud esemetest, mööblist, teatrinukkudest, esinemiskostüümidest jne. Esindatud on Estonia (1945–2000), Tallinna Linnateatri (1965–2011), Draamateatri, Vanemuise, Endla, Ugala, Smithbridge Productionsi muusikalide kostüümid. Seoses teatri NO99 likvideerimisega 2019. aastal täienes kogu tervikliku koguga NO99 lavastuste kostüümidest. Tänu Eesti Muusika Kuulsustekojale on kogu täienenud koja liikmetest Eesti levimuusikute esinemiskostüümide ja esemetega. Lisaks on perioodist 1945–2000 kogus Nukuteatri nukud, mis annavad ülevaate nukumeistrite loomingust, ajaloost ja erinevatel aegadel kasutatud valmistamistehnoloogiast.

Kasutus

Esemekogu kasutatakse aktiivselt muuseumisiseselt, näitustel, trükistes ja reklaamides, teadlaste uurimistöödes ja ka väljaspool, teiste muuseumide ja institutsioonide näitustel, üritustel.

Edasine töö

Kogusid täiendatakse teatri- ja muusikaga seotud võtmeisikute esemetega, mida võib nende isikute või sündmuste puhul nimetada sümbol-esemeteks. Muuseum ei kogu üldjuhul juba kogus olevaid dubleerivaid museaale (nt medalid, märgid jm). Muuseum ei kogu sellistest materjalidest esemeid, mis pikaajaliselt ei säili (nt poroloonist nukud jms).

< AJALOOMUUSEUM >	KOGUMISPÕHIMÕTTED	Version nr 1 Dokumendi nr 1-1/ 166
Koostas Ann Aaresild	Kinnitas Jaanus Rohumaa	Kinnitamise kp 31.07.2023

3.2.7 Kunstikogu

Kunstikogu hõlmab maalid, graafikas, karikatuuris/šaržis ja skulptuuris jäädvustatult eesti silmapaistvaid teatri- ja muusikategelasi. Kunstiteoste autoriteks on nii tunnustatud kunstnikud kui teatri- ja muusikavaldkonna inimesed ise. Kogusse kuulub ka pisiplastika eesti algupärastest lavateostest. Lisaks on hoiul silmapaistvate teatrikunstnike kavandid, lavakujunduste maketid, surimaskid ning teatri- ja muusikateemalised plakatid.

Teatrikunstnike kostüümi- ja lavakavandid – T

Praegune seis

Väärtuslik ja ainulaadne kogu annab tervikliku ülevaate eesti kostüümi- ja lavakunstnike tööde ajaloolisest kujunemisest. Kavandite juures on olulised aspektid kunstniku kujunemine, käekiri, lavastuse kujunduslik terviklikkus, peaosatäitjad, ajastu stiilid teatrikunstis. Kogu hõlmab teatrikujunduse perioodi alates 20. sajandi algusest, mil see professionaalne kunstiharu Eestis alguse sai. Kavandite kogu on senini täienenud annetuste, ostude ja kultuuriasutuste saadetud materjalidega.

Kasutus

Kogu kasutatakse aktiivselt nii muuseumisiseselt kui ka uurijate poolt väljastpoolt muuseumi. Kogu moodustab hea allikabaasi nii teatrikunsti uurimisel kui ka teatrikunstnike õpetamisel.

Edasine töö

Aktiivselt kogutakse tähelepanu pälvinud noorte teatrikunstnike ja Eesti teatrikujundusse olulise ja pikaaegse panuse andnud kunstnike kogusid. Kogutakse kodu- ja Välis-Eesti kohalikku ja rahvusvahelist tunnustust leidnud isikute materjale.

Maketid – Mak

Praegune seis

Kogu sisaldab Eesti teatrikunstnike loodud lavastuste makette ajavahemikust 1945–2017 Esindatud on sellised kunstnikud, nagu Voldemar Haas, Kustav-Agu Püüman, Meeri Säre, Lembit Roosa, Jaak Vaus, Ingrid Agur, Vladimir Anšon, Riina Degtjarenko, Lilja Blumenfeld jt

Kasutus

Kogu kasutatakse peamiselt näitustegevuses ja haridusprogrammides.

Edasine töö

Jätkatakse oluliste ja tähelepanu pälvinud etenduste ja filmide kujundusmakettide kogumist. Kogutakse makette, mis on tähenduslikud makettide valmistamise kunsti arengus.

Maalid – ML

Praegune seis

Kogus on esindatud akvarell-, õlimaali- ja pastelltehnika tööd. Kogus on A. Laikmaa, O. Jungbergi jt kunstnike tööd. Kogu koosneb teostest, millel on kujutatud muusika- ja teatritegelasi. Lisaks professionaalsetele kunstnikele kuuluvad kogusse valdkonna inimeste enda maalitud portreed kolleegidest või muus žanris teosed, nt maastikumaal. Kogus on ka valdkonnas tuntud isikutele kuulunud kunstiteosed, nt Heino Elleri pärandiga saabunud teosed.

Kasutus

Kogu kasutatakse aktiivselt muuseumisiseselt ja teiste muuseumide näitustel.

◀ AJALOOMUUSEUM ▶	KOGUMISPÕHIMÕTTED	Version nr 1 Dokumendi nr 1-1/ 166
Koostas Ann Aaresild	Kinnitas Jaanus Rohumaa	Kinnitamise kp 31.07.2023

Edasine töö

Aktiivset kogumistegevust ei toimu. Kogusse võetakse vastu annetustena teoseid teatri- ja muusikategelastest, kes on kogus esindamata.

Graafika – G

Praegune seis

Kogusse kuuluvad erinevates tehnikates graafilised lehed ja akvarellid. Esindatud on Aino Bachi, Rein Raamatu, Siima Škopi jt kunstnike tööd. Kogu koosneb muusika- ja teatritegelaste portreedest ja rolliportreedest ning teostest, mis on kuulunud teatri- ja muusikainimestele.

Kasutus

Kogu kasutatakse aktiivselt muuseumisiselt ja teiste muuseumide näitustel.

Edasine töö

Aktiivset kogumistööd ei toimu. Kogusse võetakse vastu teoseid, mis kujutavad kogus veel puudu olevaid isikuid või esindavad omapärast autorikäkirja.

Skulptuur – Sk

Praegune seis

Kogu sisaldab pronksist, kipsist, šamotist, plastmassist, kivist jt materjalidest taieeid. Esindatud on Ferdi Sannamehe, Herman Halliste, August Vommi jt kunstnike tööd. Enamasti kujutavad teosed tuntud eesti muusika- ja teatritegelasi, sh nendest büstid, täisfiguurid, rolliportreed jms.

Kasutus

Kogu kasutatakse aktiivselt nii muuseumisiselt kui ka teiste muuseumide, teatrite, muusikaasutuste näitustel ja trükistes.

Edasine töö

Aktiivset kogumistööd kogu täiendamiseks ei toimu. Annetustena võetakse vastu teoseid, mis kujutavad kogus veel puudu olevaid isikuid või esindavad omapärast autorikäkirja.

Karikatuur/šarž – Gk

Praegune seis

Kogusse kuuluvad teosed tunnustatud karikaturistidelt, nagu Romulus Tiitus, Heinz Valk, Hugo Hiibus, Jaan Jensen, Evald Reier, Aleksander Pilar, Feliks Randel. Suure osa moodustavad ka Õhtulehe karikatuurivõistlusele esitatud teatriteemalised tööd. Kogus olevad karikatuurid kujutavad eesti muusika- ja teatritegelasi, teemadena teatrit ja muusikat kui kultuurivaldkonda.

Kasutus

Kogu kasutatakse peamiselt näitustel, trükistes ja meedias.

Edasine töö

Kogu täieneb peamiselt materjaliga, mis saabub isikuarhiividega. Aktiivset kogumistööd ei toimu.

Pisiplastika – KT

Praegune seis

Suure osa kogust moodustavad näitleja Ants Jõgi eri teemadel nikerdatud puust ja luust pisikujud, mis annetati muuseumile 1974. aastal. Lisaks on kogus keraamilisi kujusid, mis on seotud erinevate

< AJALOOMUUSEUM >	KOGUMISPÕHIMÕTTED	Version nr 1 Dokumendi nr 1-1/ 166
Koostas Ann Aaresild	Kinnitas Jaanus Rohumaa	Kinnitamise kp 31.07.2023

lavastustega, näiteks E. Kapp „Talvemuinasjutt“, L. Auster „Tiina“, A. Kitzberg „Libahunt“; ning valdkonna ja isikutega seotud nahkehistööd.

Kasutus

Uurijad kasutavad vähe, eksponeeritakse näitustel.

Edasine töö

Kogu ei täiendata aktiivselt.

Surimaskid – Sm

Praegune seis

Kogu moodustub tuntud teatri- ja muusikainimeste surimaskidest. Kogu on täienenud 1923. aastast. Põhiline osa on vastu võetud 1950.–1970. aastatel. Hiljem on kogusse vastu võetud neli surimaski. Erandiks ja seni kogu enim kasutatavateks museaalideks on G. Otsa käejäljendid. Materjaliks kips.

Kasutus

Kogu leiab vähest kasutust.

Edasine töö

Kuna surimaskide tegemise traditsioon on katkenud, siis kogu aktiivselt ei täiendata.

Plakatid/afišid – Af

Praegune seis

Kogu sisaldab nii teatri-, muusikasündmuste kui filmiplakateid, millest vanimad pärinevad 19. sajandi lõpust. Kogus on esindatud näiteks Rahvusooper Estonia, Draamateatri, Tallinna Linnateatri, Ugala teatri, Endla teatri, Rakvere teatri, VAT Teatri, NO99, Von Krahli jt etendusasutuste plakatid. Samuti on kogus muid plakateid, mis esindavad erinevaid koore, orkestreid, kontserte, muusikakollektiive, muusikuid, heliloojaid, lauljaid jt

Kasutus

Kogu kasutatakse laialdaselt näitustel, samuti plakatikunsti ja teatriajaloo alastes uurimistöodes ja trükistes.

Edasine töö

Kogutakse Eesti ja Välis-Eesti teatri- ja muusikavaldkonnas tunnustatud, üle-eestilise ja rahvusvahelise mõjuga sündmuste plakateid, mis saavad isikute ja asutuste arhiividega. Aktiivset kogumistööd ei tehta seoses säilitamiseks templari seadusega.

3.2.8 Fotokogu

Fotokogu jaguneb negatiivide, paberfotode ja digifotode koguks. Kogu sisaldab ülesvõtteid lavastustest, näitlejatest, muusikutest, juubelitest, kontsertidest, tähtpäevadest, muusikaüritustest, festivalidest, laulupidudest jne. Hulk sündmusi on jäädvustatud ka filmilindile. Viimase aastakümne jooksul on eelmainituile lisandunud olulisemate teatrietenduste videosalvestusi.

Negatiivide kogu – Fk

Pragune seis

Kogu sisaldab rull-, tasa-, kinofilmi- ja klaasnegatiive ning diapositiive ja klaasdiapositiive. Vanim negatiiv pärineb 1866. aastast. Väärtuslikema osa negatiivide kogust moodustavad klaasnegatiivid, millest u 95% on vendade Parikaste jäädvustused, peamiselt Peeter Parikase Estonia teatris ja

< AJALOOMUUSEUM >	KOGUMISPÕHIMÕTTED	Version nr 1 Dokumendi nr 1-1/ 166
Koostas Ann Aaresild	Kinnitas Jaanus Rohumaa	Kinnitamise kp 31.07.2023

Edasine töö

Kogu ei täiendata, kuna sama materjal on esindatud numismaatika kogus.

3.2.10 Arhiivraamatukogu – Ar

Praegune seis

Muuseumi raamatukogus on trükised, biograafilised ja muusikateoreetilised teatmeteosed, teatri- ja muusikaalased ajakirjad-ajalehed. Raamatukogus on hoiul 12 000 nooditrükist eesti heliloojate teostest. Praegune seis. Muuseumis on hoiul väljapaistvate muusika- ja teatritegelaste – P. Süda, A. Kasemetsa, H. Saha, K. Leinuse, E. Aava, K. Jungholzi, O. Aloe, A. Trilljärve, A. Üksipi, K. Leichter, H. Elleri jt mahukad personaalkogud. Esindatud on nii haruldased trükised – raamatud, noodid, ajakirjad – kui ka ilukirjandus.

Kasutus

Kogu kasutavad aktiivselt uurijad.

Edasine töö

Aktiivne kogumine on lõpetatud. Kogusse võetakse vastu lisandväärtusega trükiseid, nt valdkonna inimeste autogrammidega, märkmetega, pühendustega teoseid ja rariteetseid valdkonnaga seotud teoseid, mis on enne 1940. aastaid välja antud ja millel on museaalne väärtus.